Enerji özelleştirmelerinin ilk faturası çalışanlara

İşçi de mağdur, memur da!

Hayati KÜÇÜK
EMO Hukuk Müşaviri

Özel bir şirkette güvencesiz ve belirsiz kurallar altında çalışmak istemeyen ve her şeye rağmen başka kamu kurumlarına geçmeyi kişisel haklar itibariyle daha avantajlı gören kamu çalışanlarının önüne, geçiş haklarını gaspedecek engeller çıkartılıyor. Dağıtım şirketlerinde sendikal haklardan yararlandırılmamak için 'kapsam dışı' olarak tanımlanan mühendisler, özelleştirme kapsamında başka kurumlara geçiş gündeme geldiğinde, bu kez kapsam dışı olmadıkları söylenerek, özel şirkette çalışmaya zorlanıyor.

Elektrik dağıtım alanında görev yapan kamu çalışanlarının özelleştirme mağduriyetleri artarak devam ediyor. Çeşitli sorunlar yaşayan ve sayıları giderek artan enerji kamu çalışanlarının sesleri, bu alanda faaliyet gösteren şirketlerin göz boyayıcı haberleri arasında yerini bulamıyor. Elektrik dağıtım şirketlerinin özelleştirilmesi gerekçesiyle istihdam fazlası olarak gösterilen ya da özel sektörde çalışmak istemeyen kamu personeli, başka kamu kuruluşlarına gönderiliyor. Yıllarca çalışıp deneyim kazandıkları alanlardan, kendilerinden gereği gibi yararlanılamayacak kurumlara ve görevlere gönderilen mühendis, teknisyen ya da diğer alanlardaki çalışanlar, kendi mesleki varlık ve üretkenliklerinden koparılmaları, özlük haklarındaki gerileme yanında, kamu tarafı açısından da atıl istihdam yaratılması anlamını taşıyor.

Özel bir şirkette güvencesiz ve belirsiz kurallar altında çalışmak istemeyen ve her şeye rağmen başka kamu kurumlarına geçmeyi kişisel haklar itibariyle daha avantajlı gören kamu çalışanlarının önüne, geçiş haklarını gaspedecek engeller çıkartılıyor. Dağıtım şirketlerinde sendikal haklardan yararlandırılmamak için **"kapsam dışı"** olarak tanımlanan mühendisler, özelleştirme kapsamında başka kurumlara geçiş gündeme geldiğinde, bu kez kapsam dışı olmadıkları söylenerek, özel şirkette çalışmaya zorlanıyor. Çalışma yaşamları içerisinde, özlük haklarının iyileşmesi, toplu sözleşme hükümlerinden yararlanabilmeleri için **"kapsam dışı"** statüye karşı direnen mühendisler, özelleştirmelerle birlikte başka kamu kurumlarına geçiş hakkından yararlanabilmek için, bu kez **"kapsam dışı personel"** statüsünde olduklarını kanıtlamaya zorlandılar.

'Kapsam dışı' mağduriyeti

Başka kamu kurumlarına geçiş hakkı elde etmek için idare mahkemelerinde açılan pek çok dava belirsizliğini korurken, bu sorunu yaşayacak personel sayısının 1400'ü bulacağı ifade ediliyor. Son olarak Ankara 9. İdare Mahkemesi, toplu sözleşme ile kapsam dışında bırakılan mühendislerin, başka kamu kurumlarına geçiş hakkı bulunduğunu tespit ederek, aksi yöndeki kurum kararının yürütülmesinin durdurulmasına karar verdi. Başkent Elektrik Dağıtım A.Ş. bünyesinde görev yapmakta iken, bu şirketin özelleştirilmesi sonucunda başka kamu kurumlarına geçişine izin verilmeyen elektrik mühendisi bir çalışan için verilen kararda, **"Davacının 22 Nisan 2004 tarihinde özelleştirme programına alınan bir kuruluşta iş kanunlarına tabi elektrik mühendisi olarak 23 Aralık 2004 tarihinden itibaren çalıştığı, İş Kanunu'na tabi olarak görev yapmakla birlikte 2821 sayılı Sendikalar Kanunu'nun 21. Maddesi gereğince sendikaya üye olması ve toplu sözleşme hükümlerinden de (yararlanmasında) mühendis olan davacı açısından kanuni bir sınırlama bulunmadığı halde toplu iş sözleşmesinin taraflarınca toplu iş sözleşmesi dışında tutulduğu için zorunlu olarak yararlanamadığı, bu nedenle 'kapsam dışı personel' statüsünde bulunduğunun kabulü gerektiği açıktır"** denildikten sonra **"4046 sayılı Yasa'nın geçici 21. Maddesi uyarınca, 5348 sayılı Yasanın yürürlüğe girdiği 3 Temmuz 2005 tarihinden önce özelleştirme programında bulunan davalı idarede kapsam dışı pozisyonda görev yapan davacının nakil hakkı saklı tutulmuş bulunduğundan, aksi yönde tesis edilen dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmamaktadır"** sonucuna ulaşıldı. Bu kararın yaygınlaşarak yürütmeyi durdurma ya da iptal kararlarının verilmesiyle, gecikmeli de olsa mühendislerin kamu çalışanı olarak kalma hakkından yararlanmaları söz konusu olacak.

Diğer yandan, Başkent Elektrik Dağıtım A.Ş.'de işçi pozisyonunda çalışan 200'ü aşkı personel, şirketin işçi eksiltme kararıyla, 657 sayılı Devlet Memurları Yasası'nın 4/C maddesi kapsamında başka kamu kurumlarında değerlendirilmek üzere Devlet Personel Başkanlığı'na bildirildiler. 657 sayılı Devlet Memurları Yasası'nın 4/C maddesi, bir yıldan az süreli veya mevsimlik işler için, Bakanlar Kurulu'nca belirlenen ücret ve adet sınırları içinde bir sözleşmeyle çalıştırılan ve işçi sayılmayan kamu hizmetlilerini tanımlıyor.

Özel sektöre işçi kıyımı izni

20 Ekim 2004 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan **"Özelleştirme uygulamaları sonucunda işsiz kalan ve bilahare işsiz kalacak olan işçilerin diğer kamu kurum ve kuruluşlarında geçici personel statüsünde istihdam edilmelerine ilişkin esaslar"** başlıklı Bakanlar Kurulu Kararı, özelleştirme uygulamaları nedeniyle işsiz kalan kamu işçilerinin başka kurumlara geçici statüde gönderilmelerini düzenliyor. Bakanlar Kurulu Kararı, toplu sözleşmeden yararlanmayan kapsam dışı personel dışındaki tüm işçileri kapsıyor. İşçilerin kamuya devir işlemleri, özelleştirme sonrasında altı aylık süre içerisinde işten çıkartılacak işçiler için de geçerli. Başkent Elektrik A.Ş.'nin özel sektöre devir işleminden sonra altı aylık sürenin dolmasına günler kala, adeta bir hakkı kullanıyor gibi 200 civarında işçinin sözleşmesini feshederek, isimleri Devlet Personel Başkanlığı'na bildirdi. Bakanlar Kurulu Kararının bu şekilde uygulanması, özelleştirme sonrası mağdur olan işçilerin istihdamına çözüm olmaktan çok, özelleştirilen kamu kuruluşunu satın alan özel şirketlere, sorunsuz bir şekilde işçi çıkartma hakkı tanımak anlamını taşıyor.

Özel şirketler kamudan devraldıkları işçilerden kurtularak daha düşük ücretli ve sendikasız işçileri işe alıyorlar. Yıllarca elektrik sektöründe görev yapan kamu çalışanı işçilerse, süresi bir yılı bile bulmayan, uzmanlık alanlarıyla ilgisi olmayan ve yıllarca aldıkları ücretlerin çok altında işlere yönlendiriliyorlar. 657 sayılı Yasa'nın 4/C maddesi kapsamında değerlendirilecek olan personel arasında mühendis unvanlı olanlar da bulunuyor ve bu personelin toplu sözleşmeden yararlanmadıkları halde kapsam dışı statüde olmadıkları ileri sürülerek, kamuya tüm haklarıyla geçişleri engelleniyor. Üstelik çoğunun kamuya geçiş haklarının tanınması amacıyla açmış oldukları davalar sürmekteyken iş sözleşmeleri feshedilmiş durumda.

Bu uygulamalarla yıllardır özelleştirmelerin nedeni olarak sunulan **"özel sektör verimlidir"** gerekçelerine uygun olarak, düşük ücretle ve güvencesiz işçi çalıştırmak suretiyle şirket

bilançolarında giderler bölümünün düşürülmesi de hedeflenmiş oluyor. Böylece çalışanların hak kayıplarının, özel sektörün kar hanesine verimlilik olarak yazılması suretiyle, ideolojik bir söyleme haklılık kazandırılmak isteniyor. Oysa yıllardır kamu hizmetinde bulunmuş, deneyim kazanmış, ülkenin en köklü kurumlarını var etmiş çalışanlar deneyim kazandıkları çalışma alanlarından uzaklaştırılarak verimsizliğe sürüklenirken, bunların yerine deneyimsiz ve düşük ücretli işçiler ikame edilerek, genel toplumsal verimlilikte önemli bir düşüş yaşanması söz konusu oluyor. Elektrik dağıtım şirketlerinin özelleştirilerek piyasaya açılması, yaratılan bu verimsizlik nedeniyle, kamu hizmetlerinden yararlanan yurttaşların bu hizmetlerin tam ve gereği gibi almalarına engel olacaktır.

Menderes EDAŞ tekrar özelleştirme kapsamında

Aydın-Denizli-Muğla illerinin elektrik dağıtım işlerinin Aydem A.Ş.'ye devredilmesinin ardından, bu bölgede faaliyet göstermekteyken atıl duruma düşen Menderes Elektrik Dağıtım A.Ş. (Menderes EDAŞ) çalışanı 230 kadar kamu görevlisinin sorunu da halen çözülmüş değil. Menderes EDAŞ'a ait binalarda belirli odalarda topluca bulundurulan personel, bir yıldır çalıştırılmıyor ve başka kamu kurumlarına da gönderilmiyor. Kamu çalışanlarını bankamatik memuru konumuna düşüren, herhangi bir iş verilmeden maaş ödemesi yapılmasına neden olan sorumlular hakkında hiçbir işlem yapılmazken, yaşanan bu hukuk dışı uygulamaya, bugünlerde yeni bir hukuksuzluk daha eklenmiş durumda.

24 Temmuz 2009 tarihli Resmi Gazete'de bir Özelleştirme Yüksek Kurulu kararı yayımlandı. Karara göre, bölgesindeki elektrik dağıtım görevi bir özel şirkete (Aydem A.Ş.) devredildiği için faaliyet dışı kalan Menderes EDAŞ özelleştirme kapsam ve programına alınmış durumda. Kararda Menderes EDAŞ'ın 31 Aralık 2010 tarihine kadar satış yöntemiyle özelleştirileceği belirtiliyor. Hiçbir görev ve işlevi olmayan kamu şirketinin satışı yapılamayacağına göre, bu kararla, şirket bünyesinde belirsizliği devam eden personelin atama işlemlerinin yapılmasının sağlanmak istendiği anlaşılıyor. Şirkette çalışan kamu görevlileri, özelleştirme kapsam ve programında bulunan bir şirkette çalışıyor olmaları nedeniyle, tümü istihdam fazlası personel olarak belirlenip, 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Yasa gereğince başka kamu kurumlarına gönderilmek üzere Devlet Personel Başkanlığı'nın havuzunda toplanacaklar.

Son yıllarda tek tek şirketlerin basit istekleri bile yasa düzeyinde ele alınarak çözümlenirken, devletin, kendi çalışanları için sağlıklı yasal çözümler aranmayarak, hülle kararlar çıkartılması, uygulanan ekonomik politikaların içerisinde çalışanlara yer verilmediğini açıkça gösteriyor. Enerji alanındaki özelleştirmelerle birlikte artan enerji fiyatları yanında verilen sınırsız teşvikler özel sektöre önemli bir gelir kapısı açarken, büyük bir istihdam alanında işçiler ve kamu görevlilerinin tasfiyesi yaşanıyor. İşinden çıkartılan çalışanların yerini, daha esnek çalışma koşulları düşük ücretli işçiler alarak, ülkedeki genel istihdam dengesinin, çalışanlar aleyhine bozulmasına yol açıyor.

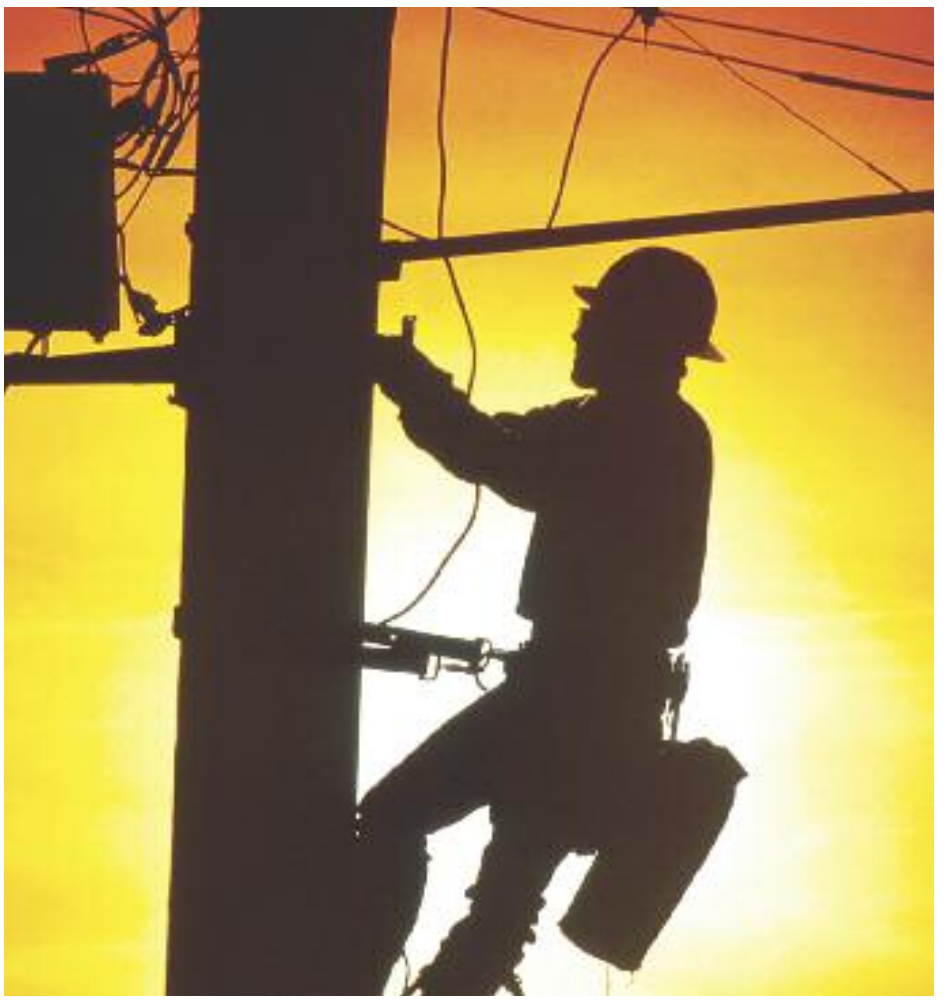

Son yıllarda tek tek şirketlerin basit istekleri bile yasa düzeyinde ele alınarak çözümlenirken, devletin, kendi çalışanları için sağlıklı yasal çözümler aranmayarak, hülle kararlar çıkartılması, uygulanan ekonomik politikaların içerisinde çalışanlara yer verilmediğini açıkça gösteriyor. Enerji alanındaki özelleştirmelerle birlikte artan enerji fiyatları yanında verilen sınırsız teşvikler özel sektöre önemli bir gelir kapısı açarken, büyük bir istihdam alanında işçiler ve kamu görevlilerinin tasfiyesi yaşanıyor.

ÖYK'den hülle karar

Menderes EDAŞ'ın özelleştirme kapsam ve programına alınması kararı, yalnızca kamu personelinin başka kurumlara gönderilmesini amaçlayan bir hülleden mi ibaret? Yoksa bu özelleştirme kararı başka amaçlar da içeriyor mu? Bize bu soruları sorduran şey, bölgedeki elektrik dağıtımının işletme hakkı devrinde, çözümsüz kalmış tek sorunun personelle ilgili olmamasından kaynaklanıyor. Aydem A.Ş.'ye işletme hakkı devredilen enerji tesisleri dışında, çoğunluğu Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş.'nin (TEDAŞ) mülkiyetinde bulunan ve hizmet binası olarak kullanılan gayrimenkuller başta olmak üzere, taşıt, araç, gereç ve iş makinası gibi taşınmaz malların devir ve kiralanması da sorun olma özelliğini koruyor. Devir sözleşmesinin 15.3 maddesine göre, görev bölgesinde TEDAŞ'ın devrettiği hizmetlerin yürütülmesinde zorunluluk arz etmeyen; büro, atölye, işyeri, arsa, tarla, bahçe, lojman gibi taşınmaz mallar ile taşıt, araç, gereç ve iş makinaları, tarafların anlaşmaları koşulu ile tespit edilen kira bedeli karşılığında Aydem A.Ş.'ce TEDAŞ'tan kiralanabilecek. Aydem A.Ş. daha kira sözleşmesi yapılmadan bu nitelikteki taşınır ve taşınmaz malları kullanmaya başlamıştı. Ardından 6 aylık bir protokol yapılarak, belirlenen bedelin ödenmesi ve üçer aylık periyotlarla kira dönemlerinin uzatılması öngörülmüştü. Ancak kamuya ait taşınmazların ve aralarında kablo test araçları, telsizler, telefon santralleri, büro malzemeleri, mutfak malzemeleri, yatak malzemeleri, Atatürk büstü, bayrak direği gibi pek çok taşınmazın ihale yapılmaksızın ve devamlı olarak kira ilişkisiyle kullanımının devredilmesi, çeşitli hukuksal sorunlar yaratacak nitelikte. Alınan yeni özelleştirme kararıyla, Aydem'in ihtiyacı olan taşınmaz ve taşınır mallardan mülkiyeti Menderes EDAŞ'a ait olmayanların bu şirket üzerine geçirilerek, Aydem'e satışının sağlanmasının da amaçlandığı, bir başka iddia olarak dile getiriliyor.

Özelleştirme ve serbestleşme yönünde oluşturulan siyasi kararlılığın, sermayenin kamusal hizmet alanlarına yayılmasını hedefleyen ve yalnızca özel sektörün kutsandığı derin bir uçurum yaratacağı tezlerini, yukarıda belirtilen örnekler açıkça somutluyor. Özelleştirmeler sonrasında yapılan devir işlemlerindeki kamu çıkarlarına ters düşen özensiz işlemler ve çalışanlar aleyhine işleyen süreç Anayasa'da yer alan pek çok kamusal güvencenin işletilmediği anlamını da taşıyor. Anayasa'da çalışanların haklarına, tüketicilerin korunmasına, çevreyle ilgili devlete verilmiş görevlere aykırı uygulamalar, özelleştirmelerin çeşitli ekonomik-sosyal eşitsizlikler yaratmasının yanında, Anayasa'ya aykırılık sorunlarını da gündeme getiriyor. Seçilmiş siyasi organların, yalnızca **"seçilmiş"** olmalarına dayanarak, Anayasal ilkeler çerçevesinde tüm toplumsal duyarlılık ve gereklilikleri göz önüne alan sağlıklı uygulamalar yapma sorumluluklarını göz ardı etmeleri, bir hukuk devleti açısından kabul edilemez görülüyor. Esasen IMF, Dünya Bankası gibi küresel sermaye organizasyonları tarafından dayatılan özelleştirme ve serbestleşme uygulamalarının, toplumsal kesimlerin tümünü göz önüne tutarak uygulanacak bir şekli de bulunmuyor. Ülke içerisinde çeşitli toplumsal kesimler arasındaki uçurumun daha da açılmasına hizmet eden ve her geçen gün yeni mağdurlar yaratan bu uygulamalardan vazgeçilmesi gerekiyor. ■

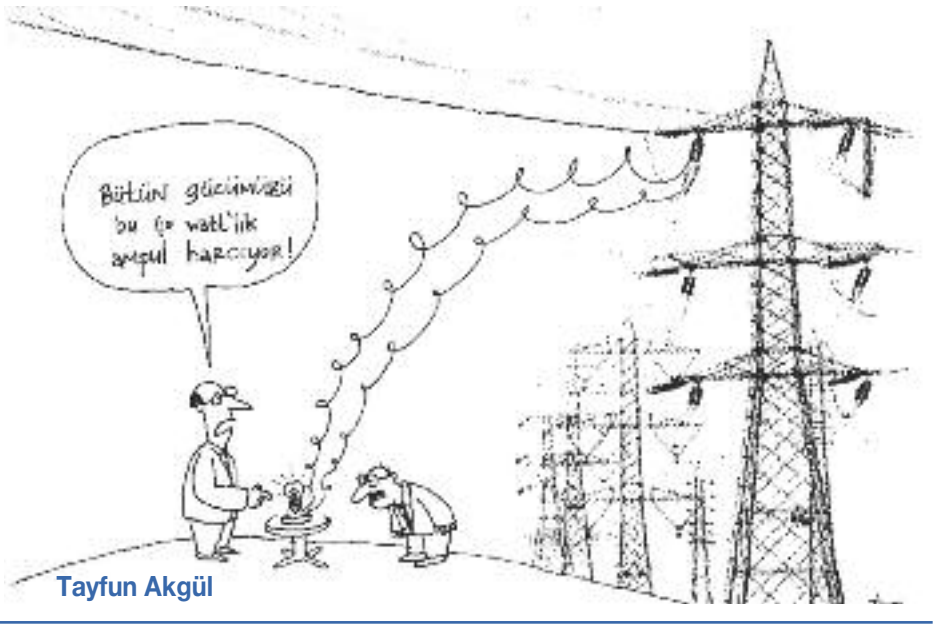

Tayfun Akgül